

ROČNO PREMEŠČANJE BREMEN – ŠE VEDNO IZZIV PODROČJA VARNOSTI IN ZDRAVJA PRI DELU

mag. Mladen MARKOTA, dr. med.*

IZVLEČEK

Slovenija sodi med države EU, v katerih delodajalci še vedno ne prepoznavajo »cost benefit« na področju ročnega premeščanja bremen. Je ena redkih držav EU, ki v svojem podzakonskem aktu na področju ročnega premeščanja bremen konkretno opredeljuje maksimalno dovoljeno vrednost bremena. Namen članka je opozoriti, da je v slovenskem prostoru varnosti in zdravja pri delu premalo izkoriščena možnost ocenjevanja tveganja z uporabo določene metodologije in ne zadostnega zavedanja zelo pomembne vloge pooblaščenega zdravnika pri ocenjevanju telesne zmogljivosti delavca.

ABSTRACT

Slovenia fits in with states in which employers still aren't recognizing the area of cost benefit within the phenomenon of manual handling of loads. Slovenia is one rare states that in regulation act declares against concretely value. The purpose of this article is to stress that as far as Slovenia as concerned we are utilizing possibility of assessment of hazard by using certain methodology.

UVOD

Slovenija sodi med države EU, v katerih delodajalci še vedno nezadostno prepoznavajo »cost benefit« na področju ročnega premeščanja bremen. Vsekar pa smo ena redkih držav, ki v podzakonskem aktu s področja ročnega premeščanja bremen dovoljuje izjemne vrednosti teže bremen tako za moške kot za ženske. Po drugi strani pa pravilnik narekuje delodajalcu, da naj na ustrezen način opredeli telesno zmogljivost delavca, kar je dosti pomembnejše od opredeljevanja maksimalno dovoljene teže bremena. Še vedno so določene skupine delavcev premalo zaščitene pred zdravstvenimi tveganji zaradi ročnega premeščanja težkih bremen. V večini držav EU obstajajo drugi mehanizmi, ki delodajalca »silijo«, da prepozna pomen vlaganja sredstev v zmanjševanje tveganja za zdravje delavcev pri ročnem premeščanju bremen. Večina držav kot maksimalno vrednost teže bremena, ne glede na starost delavca, upošteva 25 kilogramov. Ergonomske raziskave v nekaterih državah EU priporočajo 20 kg kot maksimalno težo bremena, standardi NIOSH (Združene države Amerike) pa 23 kg.

RAZSEŽNOST PROBLEMA

Na ravni EU ocenjujejo, da letni stroški odpravljanja posledic zaradi nepravilnega dvigovanja bremen znašajo okoli 5,5 milijard EUR. Podatki za leto 2000

* Inšpektor - višji svetnik, Inšpektorat Republike Slovenije za delo, Parmova 33, 1000 Ljubljana

kažejo, da je 37 % delavcev v državah Evropske unije imelo težave z zdravjem, povezane z ročnim premeščanjem bremen. Na Nizozemskem so ugotovili, da je 54 % delavcev v svoji delovni karieri krajši ali daljši čas imelo težave z zdravjem, povezane z ročnim premeščanjem bremen. V Veliki Britaniji ocenjujejo, da je takih 15 %, v Franciji pa 30 %. Na Danskem poročajo, da so v obdobju 2000 do 2006 za 15 % znižali nezgode pri delu, povezane z ročnim premeščanjem bremen.

DOVOLJENE OZ. PRIPOROČENE VREDNOSTI DVIGOVANJA – IZKUŠNJE DRUGIH DRŽAV EU IN PRIPOROČILA

Podzakonski akti večine držav članic EU ne opredeljujejo konkretnih dovoljenih maksimalnih vrednosti za težo bremen, ki jih delavci premeščajo na delovnem mestu. Ne opredeljuje jih niti direktiva 269 o minimalnih zdravstvenih in varnostnih zahtevah za ročno premeščanje bremen. Da bi poskusili razumeti način razmišljanja nekaterih držav na področju ročnega premeščanja bremen, povzemamo izvirno dikcijo britanskega pravilnika o ročnem premeščanju bremen (1):

»The Manual Handling Operations Regulations set no specific requirements such as weight limits. The ergonomic approach shows clearly that such requirements are based on too simple a view of the problem and may

lead to incorrect conclusions. Instead, an ergonomic assessment based on a range of relevant factors is used to determine the risk of injury and point the way to remedial action«.

»Priloga o ročnem premeščanju bremen« ne opredeljuje specifične zahteve, kot npr. teže bremena. Ergonomski pristop k problemu jasno kaže, da gre v primeru opredelitve teže bremena za poenostavljeno gledanje na problem, ki nas lahko pripelje v nekorektno zaključke. Namesto tega pravilnik opredeljuje ergonomsko ocenitev relevantnih dejavnikov«.

Britanski pravilnik je odraz sprememb kulturnih navad delavcev in delodajalcev na področju ročnega premeščanja bremen, pa tudi odraz dejstva, da so britanski delodajalci na tem področju prepoznali »cost benefit« problema. Na zelo podoben način to področje opredeljujejo nemški, estonski, irski in švedski pravilniki. Tabela 1 kaže, kako pravilniki nekaterih držav članic EU opredeljujejo maksimalne vrednosti za težo bremena na področju ročnega premeščanja bremen. Iz tabele je razvidno, da se večina držav članic EU v svojih podzakonskih aktih »izogiba« konkretnemu opredeljevanju maksimalnih vrednosti teže bremen. Namesto tega dovoljujejo dvigovanje bremen, ki ne povzroči okvare zdravja delavcev. Že dolgo je namreč v teoriji dvigovanja bremen jasno, da je obremenitev delavcev odvisna od številnih drugih dejavnikov (lastnosti bremena,

lastnosti delavca, značilnosti delovnega okolja) in da sama teža bremena pomeni en sam podatek v analizi obremenitev delavcev. Zato oceno tveganja prepuščajo presoji pristojnih strokovnjakov. Ker se delodajalci zavedajo, da bi ob okvari zdravja morali delavcu plačati visoko odškodnino, si močno prizadevajo, da do teh okvar ne pride. Za tak način jih stimulirajo tudi zavarovalnice, saj incidenca pojavnosti vpliva na višino prispevne stopnje (vsaj v veliki večini držav).

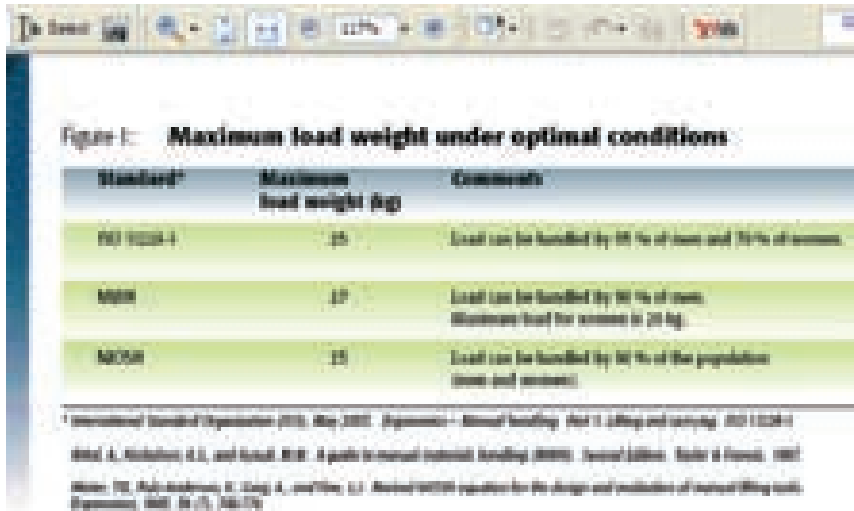
Tabela 1. Opredeljenost maksimalnih vrednosti teže bremen v različnih državah EU

Država	Maksimalna vrednost opredeljena?	Priporočena maksimalna vrednost
Avstria	Ne	25 kg
Belgija	Da – 25 kg	
Ciper	Ne	25
Danska	Ne	25
Nemčija	Ne	25
Finska	Ne	25
Francija	Ne	25
Velika Brit.	Ne	Ne
Nizozemska	Ne	25
Italija	Ne	25
Švedska	Ne	20

PRIPOROČILA GLEDE MAKSIMALNEGA BREMENA

Tudi Mednarodna organizacija dela (MOD) v konvenciji 127 iz leta 1967 ne opredeljuje konkretne maksimalne vrednosti teže bremena. Na splošno opredeljuje pravico delavca do usposabljanja, izogibanja prenašanju težkih bremen ter obveznosti posameznih članic MOD do izboljšanja stanja (2). Tudi Priporočilo MOD 128 ne opredeljuje vrednosti in bolj ali manj povzema dikcijo konvencije 127 (3).

NIOSH (National Institute for Occupational Safety and Health) definira kot RWL (Recommended Weight Load) – priporočena vrednost, breme 23 kg (4). Čeprav britanski pravilnik ne opredeljuje maksimalne vrednosti, njihov HSE (Health nad Safety Executive) predlaga maksimalne dovoljene vrednosti za posamezne panoge. Tako npr. za področje proizvodnje papirja priporoča maksimalno vrednost 17 kg (5). Britanski izdajalci časopisov so samoiniciativno »standardizirali« maksimalno vrednost bremena na 15 kg (5), čeprav je praksa večine britanskih delodajalcev, da dovoljujejo preme-

Slika 1. Priporočene maksimalne vrednosti ročnega premeščanja bremen.

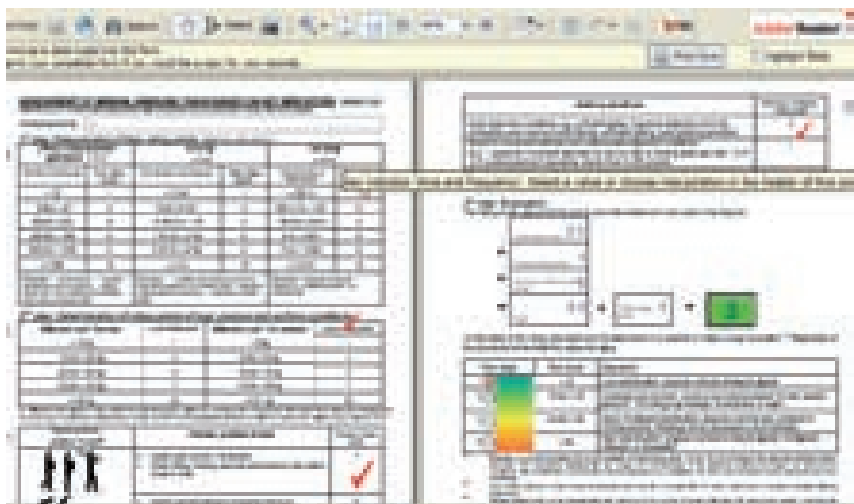
http://www.preventex.qc.ca/documentation/en/Vol21_1A.pdfVir:

ščanje bremen, težkih do 12 kg. Koristne informacije o priporočenih maksimalnih vrednostih teže bremen so dostopne na spletni strani http://www.preventex.qc.ca/documentation/en/Vol21_1A.pdf (slika 1). Omenjena spletna stran prikazuje priporočene maksimalne vrednosti v optimalnih razmerah NIOSH-a in standarda ISO 11228-1. Ob upoštevanju standardov je treba upoštevati frekvenco dvigovanja bremen, trajanje, značilnosti bremena, značilnosti okolja in položaj pri delu.

OCENJEVANJE TVEGANJA

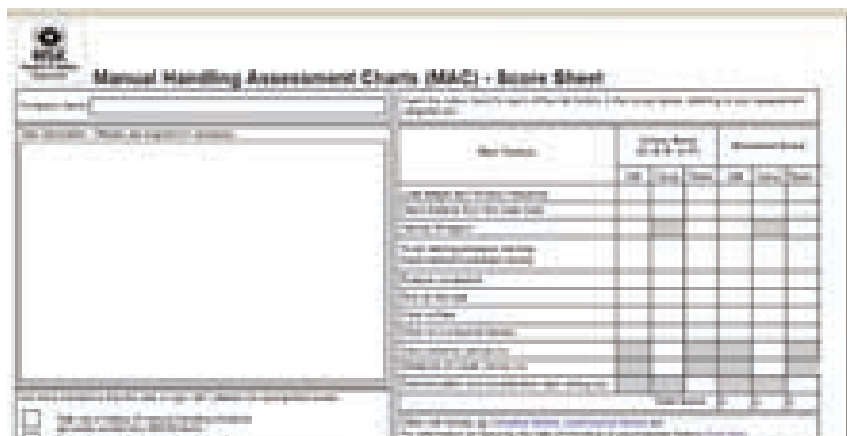
Obstajajo različne metode ocenjevanja tveganja zaradi ročnega premeščanja bremen. Danes se največ uporabljata britanska metoda MAC (Manual handling Assessment Charts) - slika 2 in

nemška KIM (Key Indicators Manual handling) - slika 3. Dostopni sta na spletni strani inšpektorata Republike Slovenije za delo <http://www.handlingloads.eu/sl/15.htm>. Vendar je treba omeniti, da imamo tudi v slovenskem prostoru varnosti in zdravja na voljo uporabno in prijazno slovensko interaktivno metodologijo (slika 4), ki so jo pripravili na ZVD Zavodu za varstvo pri delu d.d., kjer je tudi dostopna. Omenimo, da metodologija nima pravne podlage v podzakonskem aktu. Ne glede na to pa je njena uporaba zaželena kot podpora k odločanju o tveganjih, povezanih z ročnim premeščanjem bremen na delovnem mestu. Seveda lahko delodajalec oziroma njegov strokovni sodelavec izbere tudi druge metodologije ocenjevanja.

Slika 2. Britanska MAC metodologija ocenjevanja ročnega premeščanja bremen

Vir: <http://www.handlingloads.eu/sl/20.htm>

Slika 3. Nemška KIM metodologija ocenjevanja tveganja zaradi ročnega premeščanja bremen

Vir: <http://www.handlingloads.eu/sl/20.htm>

Slika 4. Metodologija ocenjevanja tveganja zaradi ročnega premeščanja bremen.

Vir: ZVD Zavod za varstvo pri delu d.d.

POMEMBNO

Na inšpektoratu RS za delo (IRSD) ugotavljamo, da se vprašanja delodajalcev nanašajo pretežno na diktivo 7. člena pravilnika o pogojih za ročno premeščanje bremen: "Delavec posamezne kategorije sme ob upoštevanju dejavnikov iz priloge I ročno premeščati bremena z največjo maso, določeno v prilogi II, ki je sestavni del tega pravilnika. Skupno sme delavec najhitreje v dveh urah premestiti le 1000 kg najtežjih bremen in isti dan ne sme biti obremenjen z dodatnim delom premeščanja."

Zelo redko pa se delodajalci zanimajo za možnost ocenjevanja tveganja ročnega premeščanja bremen oz. metodologije ocenjevanja. Ob tem pa se pozablja na pomembno diktivo 6. člena pravilnika:

»Pri določanju delovnih nalog za ročno premeščanje bremen mora delodajalec upoštevati telesno zmogljivost, starost in spol. Telesno zmogljivost oceni pooblaščen zdravnik«. V tem primeru pa je mnenje pooblaščenega zdravnika za delodajalca zavezujoče. Pomembno je poudariti, da ima vsak delavec, ne glede na starost ali spol,

različno telesno zmogljivost. Zato je absurdno problematiko ročnega premeščanja bremen omejiti le na diktivo 7. člena pravilnika.

ZAKLJUČEK

Značilno je, da v Sloveniji delodajalci še vedno niso prepoznali »cost benefit« problematike ročnega premeščanja bremen. Glede na to, da ni sistemske ureditve diferenciranih prispevnih stopenj, je to razumljivo. Tudi na področju problematike ročnega premeščanja bremen ne uporabljajo pravilnika na pravi način in se predvsem posvečajo mehničnemu seštevanju vrednosti bremen v okviru 1000 kilogramov. Zelo malo pa uporabljajo možnost izračuna obremenjenosti delavca na osnovi ocene tveganja. V slovenskem prostoru varnosti in zdravja imamo na voljo zanesljivo metodologijo izračuna. Nima sicer pravne podlage, vendar pomeni pomembno pomoč pri ocenjevanju obremenjenosti. Zelo malo ali sploh ne se delodajalci o problematiki ročnega premeščanja bremen pri ocenjevanju telesne zmogljivosti delavca posvetujejo s pooblaščenim zdravnikom, specialistom medicine dela. Mnenje pooblaščenega zdravnika je v tej specifični situaciji za delodajalca zavezujoče.

LITERATURA:

1. The manual Handlings Operations Regulations 1992, Statutory instruments, 1992 No 2793: 1-6.
2. <http://www.ilo.org/ilolex/cgi-lex/convde.pl?C127>, dostopno na spletni strani na dan: 19.09.2007.
3. <http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/standard.htm>, dostopno na spletni strani na dan: 19.09.2007.
4. [http://www2.fhs.usyd.edu.au/ess/smith/EXSS%203004%20Ergonomics/Lectures/Lecture%2014%20Guidelines%20for%20Safe%20Manual%20Handling%20\(colour\).pdf](http://www2.fhs.usyd.edu.au/ess/smith/EXSS%203004%20Ergonomics/Lectures/Lecture%2014%20Guidelines%20for%20Safe%20Manual%20Handling%20(colour).pdf), dostopno na spletni strani na dan: 18.09.2007.
5. <http://www.hse.gov.uk/pubns/iacl105.pdf>, dostopno na spletni strani na dan: 18.09.2007.